

Hoger onderwijs

Hoofdpijnen hoger onderwijs

Algemeen

Bijna alle opleidingen in het hoger onderwijs (ho) voldoen aan de basiskwaliteit en de meeste ho-besturen lijken op basis van hun jaarverslagen de komende jaren bestand tegen financiële tegenslag. De terugloop van het aantal internationale studenten en de aangekondigde bezuinigingen vormen wel uitdagingen voor instellingen. Ook zijn er uitdagingen op het gebied van cyberveiligheid en blijft aandacht voor welzijn en sociale veiligheid noodzakelijk. Studenten ervaren een hoge studiedruk en docenten een hoge werkdruk. Meer dan de helft van de studenten ervaart psychische klachten. De toegankelijkheid van het ho wordt bevorderd door de verschillende stapelroutes die mogelijk zijn. Tegelijkertijd zijn er drempels voor de toegang: selectieprocedures bij opleidingen met een beperkt aantal plaatsen en toelatingsprocedures voor hbo'ers tot een wo-master.

Opleidingen voldoen aan de basiskwaliteit

Uit accreditaties van de NVAO blijkt dat opleidingen in het ho voldoen aan de basiskwaliteit. In 2023 heeft de Nederlandse tak van de NVAO in totaal 551 accreditatiebesluiten genomen. Het betreft accreditaties van 464 bestaande en 87 nieuwe opleidingen. Bij 3,5% van de accreditatiebesluiten over bestaande opleidingen heeft de NVAO voorwaarden opgelegd voor behoud van de accreditatie (NVAO, 2024). Het accreditatiestelsel zelf is in de basis in orde. Verbetering is gewenst als het gaat om onder meer de volledigheid van beoordelingen en de financiering van visitaties en accreditaties.

Examencommissies onderzoeken vaker de kwaliteit van eindwerken

De inspectie heeft in 2015, 2024 en 2025 onderzocht hoe en in welke mate examencommissies de kwaliteit van de tentamens en examens borgen. Recente resultaten wijzen erop dat slechts driekwart van de examencommissies periodiek onderzoekt of het totale pakket van tentamens gezamenlijk de vereiste eindkwalificaties toetst (of dit laat onderzoeken). Ten opzichte van 2015 is hier geen vooruitgang geboekt. Positief is dat de examencommissies nu wel vaker de kwaliteit van de eindwerken onderzoeken.

Koepels maken gezamenlijk afspraken over cybersecurity

Digitalisering biedt kansen en risico's voor het onderwijs. Onderwijs moet door kunnen gaan, ook als de IT tijdelijk niet werkt. Ho-besturen werken daarom aan het verhogen van de digitale weerbaarheid. Koepels in het mbo en ho hebben hierover afspraken gemaakt. SURF heeft toetsingskaders opgesteld voor informatiebeveiliging en voor privacy. Instellingen verantwoorden zich over informatiebeveiliging en privacy in hun jaarverslagen. Het is niet bekend in hoeverre besturen voldoende aandacht besteden aan de preventieve kant om de organisatie weerbaar te maken en te houden.

Ontwikkelingen in ho vragen om aandacht voor financiën

De meeste ho-besturen zijn tot en met 2026 in principe bestand tegen financiële tegenslagen. Mogelijk is de te verwachten daling in aantallen internationale studenten nog niet in de prognoses verwerkt. Ook houden de prognoses nog geen rekening met de in 2024 aangekondigde bezuinigingen in het ho. Beide ontwikkelingen vormen extra financiële uitdagingen voor de instellingen. Besturen moeten de komende tijd alert blijven en waar nodig bijsturen, zonder de lange termijn uit het oog te verliezen.

Psychische klachten, studiedruk en werkdruk

Ruim de helft van de studenten die de Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik hoger onderwijs invulden ervoer de afgelopen 12 maanden matig tot veel psychische klachten. Het gaat om klachten zoals sombere stemming, stress of bezorgdheid (Nuijen et al., 2023). Ook ervaren relatief veel studenten een (veel te) hoge studiedruk. Dit geldt voor een kwart tot bijna 40% van de studenten in associate degree, bachelor- of masteronderwijs. Docenten ervaren een hoge werkdruk (Bremer et al., 2023; Nederlandse Arbeidsinspectie, 2024). Daarnaast geeft twee vijfde van het universitair personeel aan te zijn gepest en een derde te zijn gediscrimineerd.

Selectie versterkt homogene populatie in ho

Kandidaten met ouders uit de lagere inkomensgroepen, ouders zonder ho-diploma of ouders die buiten Europa zijn geboren hebben minder kans geselecteerd te worden voor een fixusopleiding. Dit is nog steeds zo als we de deze studentkenmerken tegelijk bekijken

en corrigeren voor verschillen in eerder behaalde cijfers in het voortgezet onderwijs (vo), verschillen tussen opleidingen en verschillen tussen instroomjaren. Mede door deze kansverschillen zijn ho-opleidingen met een numerus fixus homogener samengesteld dan andere ho-opleidingen. Selectiecriteria worden vaak gebruikt om studiesucces zo goed mogelijk te voorspellen, maar zij hangen ook samen met andere kenmerken van kandidaten. Zo hangen cijfers die eerder zijn behaald in het vo samen met het inkomen van ouders, de opleiding van ouders en het geboorteland van ouders of de kandidaat.

Stapelen voor kansarme studenten belangrijk

Stapelaars uit het mbo hebben in het hbo dezelfde kans om hun diploma te behalen als havisten. Stapelaars uit het hbo in de wo-bachelor behalen gemiddeld minder vaak een diploma dan vwo'ers binnen een gegeven tijd, terwijl stapelaars uit het hbo in de wo-master juist vaker een diploma behalen binnen een gegeven tijd. Stapelaars komen relatief vaak uit groepen met een achterstandspositie, en zijn binnen hun groep mogelijk de studenten met het grootste potentieel en de sterkste motivatie. Voor hen is stapelen een belangrijke mogelijkheid om uiteindelijk het best passende onderwijsniveau te bereiken.

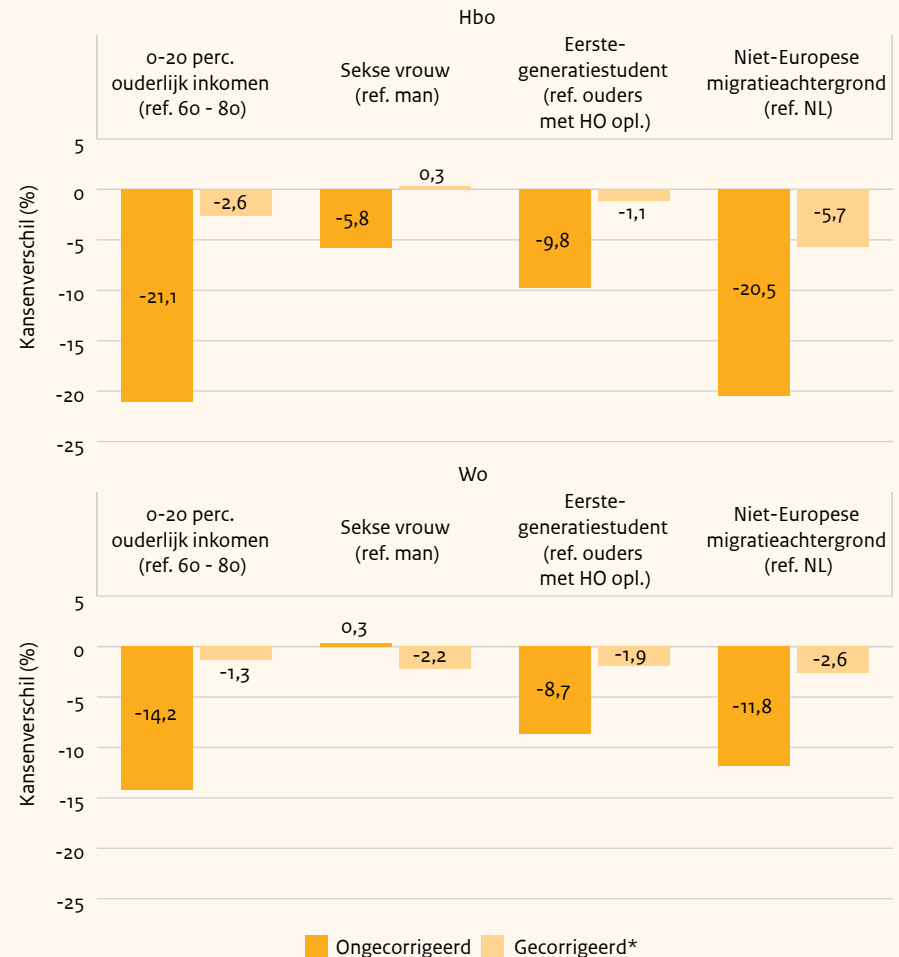
Universiteiten worstelen met toelating hbo'ers

Studenten met een hbo-bachelordiploma kunnen vaak via een schakeltraject doorstromen naar een wo-master, maar verschillende masteropleidingen laten hbo'ers per definitie niet toe. Hier geven universiteiten verschillende redenen voor. De wet zegt echter dat hbo'ers de vereiste vooropleiding hebben voor een wo-master en daarom de kans verdienen om op toelaatbaarheid beoordeeld te worden. We roepen wo-instellingen daarom op om de toelatingsprocedures van masteropleidingen te evalueren en indien nodig te herzien, zodat onterechte uitsluiting van hbo-bachelors wordt voorkomen. Als de beoordeling en uitvoering van individuele toelating voor bepaalde wo-masteropleidingen niet reëel is of niet uitvoerbaar blijkt, moet dit in de wet worden aangepast.

Vooraf behoefte aan pabo-afgestudeerden in de Randstad

In de Randstad met scholen waar veel leerlingen met een kans op onderwijsachterstanden zitten, is het lerarentekort het grootst. Maar de verdeling van afgestudeerden van de pabo over de verschillende regio's in Nederland is ongelijk. De mobiliteit van afgestudeerden kan meer gestimuleerd worden. Verdere ontwikkeling van onderwijsregio's waarin regionale partijen worden ondersteund bij de aanpak van tekorten in het onderwijs kan ook bijdragen aan een evenwichtige verdeling tussen vraag en aanbod.

Verskil in kans op toelating tot selecterende opleiding in schooljaar 2019-2020 tot en met 2022-2023

*Gecorrigeerd voor jaar*instelling*opleiding, schoolexamencijfers en studentkenmerken. Eigen analyse inspectie op basis van niet openbare CBS microdata.

Steeds minder studenten volgen opleiding tot leraar vo

Er zijn steeds minder studenten die een opleiding volgen waarmee zij docent in het vo kunnen worden, met name in talen en exacte vakken. Juist bij deze vakken blijft het lerarentekort groot. De afname geldt voor de tweedegraads lerarenopleidingen en de universitaire lerarenopleiding. Daar komt bij dat voor de tweedegraads lerarenopleidingen het diplomarendement van studenten lager en de uitval hoger is dan gemiddeld bij opleidingen in het hoger beroepsonderwijs.

Bremer, B., Scheeren, L., & Bakker, M. (2023). *Docentenwelzijn: een verkenning in het mbo en hbo*. ECIO.
Nederlandse Arbeidsinspectie (2024). *Psychosociale arbeidsbelasting universiteiten. Onderzoek naar de stand van zaken rond werkdruk en ongewenst gedrag en de aanpak hiervan op de 14 Nederlandse publieke universiteiten*. Nederlandse Arbeidsinspectie.
NVAO (2024). *Jaarverslag 2023*. Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).

© Inspectie van het Onderwijs | april 2025

Dit overzicht is gemaakt op basis van de Staat van het Onderwijs 2025. De Staat van het Onderwijs en alle aanvullende informatieproducten, waaronder een digitaal magazine en technische rapporten, zijn te downloaden van: www.onderwijsinspectie.nl.

Aanbevelingen

- Besturen: evalueer periodiek of de juiste risico's nog in beeld zijn en of de genomen beheersmaatregelen effectief zijn. Denk daarbij aan financiële risico's en risico's voor de cyberveiligheid en sociale veiligheid. Volg deze ontwikkelingen nauwlettend en stuur tijdig bij waar nodig.
- Besturen: stel concrete doelen voor zowel welbevinden als veiligheid, zodat er gerichte aandacht is voor de ervaring van studenten en medewerkers, en voor een prettige en veilige leer- en werkomgeving.
- Opleidingen: overweeg en onderbouw selectiecriteria zorgvuldig. Criteria die studiesucces goed voorspellen – zoals behaalde cijfers in het vo – kunnen eerder ontstane kansenongelijkheid in stand houden.
- Opleidingen: ga na of er sprake is van onterechte uitsluiting van hbo-bachelorgediplomeerden bij de toelating tot de wo-masteropleiding en pas dit vervolgens aan.